

УЛОГА НА МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА ПРИ ЛЕКУВАЊЕ НА БОЛЕН СО ЕПИДУРАЛЕН ХЕМАТОМ

Г.Панова,Л.Николовска,С.Јовевска,Ѓ.Шуманов,В.Џидрова,М.Петрова

ФМН-УГД-Штип

Апстракт

Вовед: Во денешно време се забележува се поголема застапеност на заболувањата на церебро-васкуларниот систем, кои заземаат значајно место од своја страна во морбитетот и морталитетот на населението. **Цел:** да се покаже застапеноста на епидуралните хематоми, ретроградно за 2 години, која ќе се анализира од аспект на појава во одреден временски период, како и влијанието на полот и возраста врз појавата на овој тип на заболување. Да се прикаже фреквенцијата и значењето на болните со епидурален хематом во вкупниот морбитет и морталитет во Република Македонија. Да се истакне улогата на медицинската сестра во предоперативна подготовка кај болните кои се подложени на оперативно лекување. **Материали и методи:** Да се истакне улогата на медицинската сестра во постоперативниот третман и нега кај болните со епидурален хематом, сместени на Клиниката за Неврохирургија, во одделот за интензивно лекување. Значењето на конзервативниот и оперативниот третман и улога на медицинската сестра во негата на истиот. **Резултати:** Во одделението за интензивно лекување неврохируршките болни се примени 653 пациенти, од кои 310 со интракранијални крварења. Од примените пациенти со интракранијални крварења кај 23 болни бил дијагностициран епидурален хематом. Од нив 16 се машки, а 7 од женски пол. Се јавувале во текот на целата година. Оперирани се вкупно 9 мажи од кои 1 егзитирал, а 8 биле пратени на одделение, и 4 жени кои сите биле пратени на оддел. Од конзервативно лекуваните епидурални хематоми, кои вкупно биле 10, егзитирал 1 маж и 2 жени, а на оддел биле пратени 6 мажи и 1 жена. Возрасната граница се движи од 20-50 но било третирано и едно девојче од 2 години поради трауматска повреда на главата. **Дискусија:** Од резултатите добиени со овој истражување, може да се заклучи дека епидурални хематоми настануваат повеќе кај машкиот пол и тоа во текот од 20 до 50 година, што тесно е поврзано со професионалната изложеност на повреди и не носење на заштитна облека на работните места. Епидуралниот хематом е многу често застапен кај градежните работници и моторциите што се должи на непрописно носење или не носење на заштитна облека (шлем итн.) Ова може да се подобри со соодветна здравствена и професионална едукација на изложената група од страна на законодавната власт и медицинскиот персонал. **Заклучок:** Од смртните исходи во текот на 2010/2013 може да се заклучи дека во 2013 година има подобрување во однос на претходната година што е поврзано со подобриот однос и едукација на лекарскиот и сесринскиот персонал на одделението за интензивно лекување за неврохируршки болни. Ако се разбере добрата нега пред и по операција е важна исто колку и самата операција, тогаш со причина може да се каже дека стручната искусна медицинска сестра насочена кон излекувањето на болниот се смета за успешна. Медицинскиот персонал треба постојано да се доедуцира во практична и теоретска смисла согласност со најновите светски кретириуми и стандарди со цел успешно третирање и подобар исход на болните со трауматски интракранијални крварења.

Клучни зборови: Епидуралниот хематом, церебро-васкуларниот систем.

УЛОГА НА МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА ПРИ ЛЕКУВАЊЕ НА БОЛЕН СО ЕПИДУРАЛЕН ХЕМАТОМ

Г.Панова,Л.Николовска,С.Јовевска,Ѓ.Шуманов,В.Џидрова,М.Петрова

ФМН-УГД-Штип

Вовед:Во денешно време се забележува се поголема застапеност на заболувањата на церебро-васкуларниот систем,кои заземаат значајно место од своја страна во морбитетот и морталитетот на населението.Ова претставува голем и сериозен медицинско-епидемиолошки и социолошки проблем.Особено застапеност се забележува кај интракранијалните хеморагии кои многу често се јавуваат поради трауматски повреди на главата.Овој труд ќе биде насочен кон епидуралниот хематом,како дел од интракранијалните хеморагии,и неговото лекување.

Според патофизиологијата церебро-васкуларните заболувања може да се поделат на :

Исхемична церебро-васкуларна болест и Хеморагична церебро-васкуларна болест;

Хеморагичната церебро-васкуларна болест се состои од интракранијални крварења кои настануваат поради повреда на крвните садови и мозочните обвивки.Постојат разновидни причини за настанување на мозочната хеморагија од кои што зависат нејзината локализација и клиничката слика.Таа може да се манифестира како хематом или да биде паренхиматозна,дифузно раширена.

Според топографијата се разликуваат следните видови крварења :

- ❖ Епидурално крварење;
- ❖ Субрално крварење;
- ❖ Субарахноидално крварење;
- ❖ Интрацеребрално крварење;
- ❖ Интравентрикуларно крварење;

Во практични цели тие може да се класифицираат како:

- ❖ Компресивни-кои со својот растечки волумен предизвикуваат акутно покачување на интракранијалниот притисок,копресија на делови од мозокот и инкарцерација што бара оперативен зафат;
- ❖ Некомпресивни-претставуваат дифузни субарахноидални крварења (SAH) кое ќе вршат компресија и покрај нив постојат петехијални крварења;

Според брзината на настанувањето и времето на манифестацијата давадат акутни,субакутни и хронични. Епидуралниот хематом представува релативно ретка компликација на повредите на главата,која најчесто се јавува како компресивна крвна колекција сместена помеѓу черепот и тврдата мозочна обвивка.Состојбата е екстермно итна и секој општ хирург мора да биде способен да постави дијагноза пред пациентот да биде префрлен во неврохируршки центар.Животната како и функционалната прогноза директно зависат од брзата хируршка интервенција,особено кај изолираните

форми. Честотата на епидуралниот хематом изнесува околу 1% од хоспитализираните повреди на главата при што се забележува изразена доминација на машкиот пол, односно 84% според Деваух или 83% според Брициоло. Најголемиот број од повредените се на возраст помеѓу 20 и 40 години.

Како најчеста причина за настанување на епидурален хематом се сметаат сообраќајните несреќи но и падовите, кои се на второто место не треба да се занемаруваат. Овие повреди се последица на помала траума во спротивност на траумата со голема енергија која е причина за акутниот субдурален хематом. Епидуралниот хематом не секогаш е изолиран. Тој може да биде придружен со други интракранијални лезии како што се контузии на мозокот, субдурален хематом, интракранијална хипертензија и мозочен оток. Овие пациенти честопати можат да бидат политрауматизирани, што воедно представува додатен негативен прогностички фактор. Епидуралниот хематом претставува коагуларна колекција на крв во епидуралниот простор која што настанува со одлепување на тврдата мозочна обвивка од внатрешната страна на коската на черепот. Оваа коагулирана колекција на крв честопати има аспект на желе од рибизли. Потеклото на хематомот, во главно е последица на една фрактура пропратена со: Оштетување на медијалната менингеална артерија или некоја нејзина гранка; Венска хеморагија со раскинување на еден од дуралните синуси или пак една диплоична емисарна вена; Крварење од местото на скпшеницата; Потешкотии во дијагностицирањето причинуваат другите ендокранијални хематоми, особено доколку постои слободен интервал. Проблеми во диференцијалната дијагноза предизвикува и дисекција на каротидната артерија, поради што доколку компјутеризираната томографија не даде објаснување за клиничката слика потребна е реализација на ангиографија.

Секој болен, кај кој што постои интракранијален хематом, особено ако тој е предизвикан од трауматски причини, што побрзо треба да се транспортира до соодветната установа. При транспортирање треба да се следат виталните функции ургентно да се дијагностицира со цел да се направи подготовка за разни иследувања.

Откако ќе се направи целокупниот преглед и прием на невролошкиот болен, потребно е да се направат и други дијагностички методи за лекарот да постави дефинитивна дијагноза и без кои не би можеле да се хоспитализираат и оперираат, доколку тоа е потребно, болните со интракранијален хематом. Најчесто се применуваат следниве дијагностички методи: Лумбална пункција, Ултразвучна дијагностика, Електроенцефалографија; Томографија со магнетна резонанција; Компјутеризирана томографија на мозокот; Нативна радиографија на черепот (краниограм); Церебрална ангиографија.

Цел: да се покаже застапеноста на епидуралните хематоми, ретроградно за 2 години, која ќе се анализира од аспект на појава во одреден временски период, како и влијанието на полот и возраста врз појавата на овој тип на заболување. Да се прикаже фреквенцијата и значењето на болните со епидурален хематом во вкупниот морбитет и морталитет во Република Македонија. Да се истакне улогата на медицинската сестра во предоперативна подготовка кај болните кои се подложени на оперативно лекување.

Материали и методи: Да се истакне улогата на медицинската сестра во постоперативниот третман и неџа кај болните со епидурален хематом, сместени на Клиниката за Неврохирургија, во одделот за интензивно лекување. Значењето на конзервативниот и оперативниот третман и улога на медицинската сестра во неџата на истиот. **Резултати:** Во одделението за интензивно лекување неврохирушките болни се примени 653 пациенти, од кои 310 со интракранијални крварења. Од примените пациенти со интракранијални крварења кај 23 болни бил дијагностициран епидурален хематом. Од нив 16 се машки, а 7 од женски пол. Се јавувале во текот на целата година. Оперирани се вкупно 9 мажи од кои 1 егзитарал, а 8 биле пратени на одделение, и 4 жени кои сите биле пратени на оддел. Од конзервативно лекуваните епидурални хематоми, кои вкупно биле 10, егзитарал 1 маж и 2 жени, а на оддел биле пратени 6 мажи и 1 жена. Возрасната граница се движи од 20-50 но било третирано и едно девојче од 2 години поради трауматска повреда на главата.

2010	Haemathoma Epidurale							
	Оперирани				Неоперирани			
	мажи		жени		мажи		жени	
	на оддел	exitus letalis	на оддел	exitus letalis	на оддел	exitus letalis	на оддел	exitus letalis
Јануари	2							
Февруари			1		1			
Март			1			1		
Април								
Мај	1				2			1
Јуни	1						1	
Јули		1						
Август			1					1
Септември	3		1		1			
Октомври					1			
Ноември								
Декември	1				1			
Вкупно:	8	1	4	0	6	1	1	2

Табела 1. број на хоспитализирани пациенти од епидурален хематом на интензивното одделение за неврохирушки болни за 2010 година, според пол и месечна застапеност.

Сите податоци за овој труд, за годината 2011, се земени од дневникот за работа на интензивното одделение за неврохирушки болни, при Клиниката за Неврохирургија Скопје; Во 2011 година примени се вкупно 634 пациенти на одделението за интензивно лекување на неврохирушки болни, од кои 293 со интракранијални крварења. Од примените пациенти со интракранијални крварења дијагностициран е епидурален

хематом кај 25 болни, од кои 19 се од машки а 6 од женски пол. Оперирани се вкупно 10 болни од машки и 4 од женски пол, од кои егзистирале 1 маж и 1 жена, а останатите биле пратени на одделение. Конзервативно биле лекувани вкупно 11 болни, од кои егзистирал 1 маж, а на оддел биле пратени 8 мажи и 2 жени. Возрасната граница се движи од 20-50 години но меѓу нив било лекувано 1 момче од 9 годишна возраст, 1 момче од 4 годишна возраст и девојче од 5 годишна возраст, сите поради трауматски повреди на главата. Успешноста во третманот е со тенденција кон подобрување.

2011	Оперирани				Неоперирани			
	мажи		жени		мажи		жени	
	на оддел	exitus letalis	на оддел	exitus letalis	на оддел	exitus letalis	на оддел	exitus letalis
	Јануари							
Февруари	1				1			
Март			1		1			
Април				1		1		
Мај	3						1	
Јуни			1		1			
Јули					2			
Август	2	1			1		1	
Септември	1		1					
Октомври					1			
Ноември	2							
Декември					1			
Вкупно:	9	1	3	1	8	1	2	0

Табела 2. број на хоспитализирани пациенти од епидурален хематом на интензивното одделение за неврохирушки болни за 2011 година, според пол и месечна застапеност.

Година	Вкупно	Haemathoma Epidurale									
		<20		21-30		31-40		41-50		>50	
		мажи	жени	мажи	жени	мажи	жени	мажи	жени	мажи	жени
2010	23	0	1	6	1	4	3	4	1	2	1
2011	25	2	1	7	2	6	2	3	1	1	0
Вкупно	48	2	2	13	3	10	5	7	2	3	1

Табела 3. број на хоспитализирани пациенти од епидурален хематом на интензивното одделение за неврохируршки болни за 2010 и 2011 година, според возрастни групи и пол .

Во временски период од 2 години, односно за 2010и2011 на Клиниката за Неврохорургија во одделението за интезивно лекување на неврохирушки болни во Скопје, биле хоспитализирани вкупно 48 болни со клиничка манифестација на епидурален хематом. Според поделбата на полот за овие 2 години, која е прикажана во табелата 3, може да се види дека имало вкупно 35 заболени мажи и 13 жени од кои може да се заклучи дека оваа дијагноза е позастапена кај мажкиот пол. Според поделбата, според старосната граница може да се заклучи дека епидуралниот хематом најчесто се јавува помеѓу 20-50 годишна возраст но не е исклучена појавата ниту под 20 ниту над 50 години. **Дискусија:** Од резултатите добиени со овој истражување ,може да се заклучи дека епидурални хематоми настануваат повеќе кај машкиот пол и тоа во текот од 20 до 50 година, што тесно е поврзано со професионалната изложеност на повреди и не носење на заштитна облека на работните места. Епидуралниот хематом е многу често застапен кај градежните работници и моторциите што се должи на непрописно носење или носење на заштитна облека (шлем итн.) Ова може да се подобри со соодветна здравствена и професионална едукација на изложената група од страна на законодавната власт и медицинскиот персонал.

Заклучок: Од смртните исходи во текот на 2010/2013 може да се заклучи дека во 2013 година има подобрување во однос на претходната година што е поврзано со подобриот однос и едукација на лекарскиот и сесринскиот персонал на одделението за интезивно лекување за неврохирушки болни. Ако се разбере добрата нега пред и по операција е важна исто колку и самата операција, тогаш со причина може да се каже дека стручната искусна медицинска сестра насочена кон излекувањето на болниот се смета за успешна. Медицинскиот персонал треба постојано да се доедуцира во практична и теоретска смисла согласност со најновите светски кретириуми и стандарди со цел успешно третирање и подобар исход на болните со трауматски интракранијални крварења.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Ургентна Неврологија – Анте М. Поповски и Никола Симовски, Скопје 1993г.
2. Современа Неврохирургија – Проф. Д-р. Петар Тофовиќ, Скопје 1980г.
3. Авторизирани Предавања за Епидурален хематом – Проф. Д-р. Владимир Мирчевски, Скопје 2007г.
4. Неврохирургија – Проф. Д-р. Спасе Јовковски, Скопје 2004г.
5. Интернет

❖ http://en.wikipedia.org/wiki/Epidural_hematoma
<http://neurosurgery.ucla.edu/body.cfm?id=1123&ref=41&action=detail>